

12e JAARGANG
NUMMER 10
NOVEMBER 1976

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

*Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.*

Th. Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige bijdragen*

Red. en adm.: Schouw 48-11, Lelystad

Postgiro 307695

I N C H I N A S T E K E N D E D U I V E L S E N D E M O N E N D E K O P O P

Toen wij in 't vorige nummer van "Daad en Gedachte" een korte beschouwing aan China wijdden naar aanleiding van Mao's dood, schreven wij daarin dat door zijn overlijden geen wijziging in de Chinese politiek zou intreden, maar dat de onzekere tijden die dat reusachtige land wellicht tegemoet ging hun verklaring in iets heel anders vonden.

China - daar kwam ons betoog op neer - maakt een ontwikkeling door die gekarakteriseerd wordt en wel al geruime tijd door de tegenstelling tussen de partijbureaucratie en de nieuwe klasse van de managers. Alle dramatische gebeurtenissen van het laatste tiental jaren zijn tot deze tegenstelling terug te voeren: de kulturele revolutie, de val van Lioe Tschao-sji, de affaire van Lin Piao, de besluiten van het tiende partijcongres, de val van Teng Hsiao-ping en de ongeregelde op het Tien Am Man-plein - het plein van de Poort van de Hemelse Vrede - die daaraan voorafgingen.

Nu eens openlijk, dan weer achter de schermen, zijn partijbureaucratie en managerdom met elkaar in strijd gewikkeld, soms alleen maar met woorden - in de vorm van diverse campagnes, waarbij zoals ieder weet de schim van de vele eeuwen geleden gestorven Confucius werd opgeroepen - soms met de wapenen. Tot dusver is nog geen enkel gevecht beslissend geweest. De reden daarvoor is simpel: de nieuwe managersklasse is daarvoor nog niet sterk genoeg en de partijbureaucratie is daarvoor nog te sterk. Nu eens boekte de ene groep een tijdelijke zege, dan weer de andere groep. De nieuwe klasse is in opmars, na elk van haar nederlagen - zoals de val van Lioe Tschao-sji of die van Teng - komt zij opnieuw opzetten, hoe onwaarschijnlijk dat soms ook lijkt op het moment dat zij tot de terugtocht wordt gedwongen en op hñäär beurt noopt zij dan de partij tot een plotselinge koersverandering.

De val van Teng hebben wij de vorige maal als zo'n tijdelijke terugtocht van het managerdom beschreven. We hebben haar, de lezer zal het verstaan hebben, geen ogenblik voor een definitieve terugtocht gehouden. Mao zélf heeft geweten, dat de strijd tegen de nieuwe klasse het sombere perspectief was, dat zijn partij te wachten stond. "Binnen een aantal jaren",

zo heeft hij verklaard, "zal waarschijnlijk een nieuwe revolutie moeten worden doorgevoerd. Demonen en duivels zullen tevoorschijn komen." Weinig hebben wij echter, schrijvende over de val van Teng in het afgelopen voorjaar, kunnen vermoeden dat reeds in de daarop volgende herfst de "demonen" van het managerdom opnieuw de kop zouden opsteken. Ofschoon wij ervan overtuigd zijn, dat de duivels die Mao op het oog had niet kunnen worden uitgebannen omdat de toekomst hún behoort, zijn ook wij verrast door de snelheid waarmee zij zich van hun jongste nederlaag hebben weten te herstellen. Wij zien er het bewijs in, dat zich in China de maatschappelijke ontwikkeling - die in 't voordeel van de nieuwe klasse werkt - in een aanzienlijk krachtiger tempo voltrekt dan door velen wel wordt aangenomen.

Dat de arrestatie van Mao's weduwe, van de plaatsvervangend partijvoorzitter Wang Hoeng-wen, van vice-premier Tsjang Tsjoen-tsjiao en van de partijtheoretikus Yao Wen-yoean, als een succes van de managersklasse moet worden aangemerkt, kan naar onze overtuiging moeilijk worden tegengesproken. Te minder omdat vrijwel tegelijk met het nieuws van hun aanhouding ook het bericht opdook dat Teng zal worden gerehabiliteerd. Er zijn bovendien nog andere, niet minder sprekende symptomen. Het is, menen wij, uitermate karakteristiek, dat in de Chinese pers in deze roerige dagen veel aandacht is besteed aan een rapport dat Mao in maart 1949 heeft geschreven en waarin werd aangedrongen op een vergroting van de produktie. Het is niet minder veelzeggend, dat buitenlandse zakenlieden in China - Zweedse onder andere - een grotere omvang van de Chinese handel met hun respektievelijke landen in het vooruitzicht is gesteld. Dat alles past precies in het program dat sinds jaar en dag door de managers wordt nagestreefd.

Wie in de kranten de berichten uit China volgt, konstateert, dat de nu gearresteerden regelmatig als "radikalen" worden aangeduid, de machthebbers van het ogenblik als "gematigd" worden aangeduid. Er wordt ook wel gesproken van "links" en "rechts". Ons komt een dergelijke etikettering als weinig verhelderend, om niet te zeggen onjuist voor. Dezer dagen publiceerde de "Nieuwe Rotterdamse Courant" een beschouwing van de sinoloog 1) Simon Leys, waarin deze opmerkte, dat de zogenaamde "radikalen" in China althans radikaal zijn. Met die opmerking zijn wij het eens. Indien men ze al wil kwalificeren, dan zou de aanduiding "conservatief" het beste zijn: zij zijn de hoeders van de tradities der Chinese bureaucratie. Verre ervan te streven naar veranderingen, zijn zij er juist op uit een situatie in stand te houden, die door de economische ontwikkeling en de groei van de nieuwe klasse voortdurend wordt ondermijnd. Vandaar dat hun lot bezegeld is; vandaar dat zij telkens weer voor de vertegenwoordigers van het managerdom moeten wijken.

Deze gang van zaken moet niet als een kontra-revolutionaire ontwikkeling worden verstaan. Er is geen sprake van een proces dat tegengesteld gericht is aan het proces van de Chinese revolutie. De vorming van een nieuwe klasse is van de Chinese omwenteling een wezenlijke tendens. Niet tussen een nieuwe bourgeoisie en de arbeiders gaat de strijd, maar tussen de opkomende nieuwe bourgeoisie en de partij, de partij oude stijl, waarvan het karakter niet revolutionair is maar behoudend. Het zijn de typische vertegenwoordigers van deze behoudende organisatie die de "radikalen" worden genoemd; de zogenaamde gematigden zijn degenen die de ontwikkeling voorwaarts stuw en tegelijk door de ontwikkeling voorwaarts worden

1) Sinoloog= kenner van de Chinese taal en de Chinese geschiedenis.

gestuwd. Het gaat daarbij om een kapitalistische ontwikkeling en, anderzijds om het stabiliseren van de huidige kapitalistische situatie. Het verzet van de arbeiders tegen zowel de ene groep als tegen de andere speelt zich af in een geheel ander vlak. Het zal pas zijn volle scherpte krijgen en op de voorgrond treden zodra de "duivels en demonen" die nu de kop weer opsteken de volledige overwinning hebben behaald.

=====

DE STRIJD VAN DE BRITSE ZEELIEDEN

Wat allereerst - als zijnde het belangrijkste - van de strijd van de Britse zeelieden moet worden opgemerkt is dit, dat het daarbij niet zozeer ging om een konflikt tussen arbeiders en patroons dan wel om een konflikt tussen een bepaalde groep arbeiders en de overkoepelende organisatie van de Britse vakbeweging. Drie uitvoerige artikelen in één en hetzelfde nummer van de "Sunday Times" (van 12 september j.l.) laten er weinig twijfel over bestaan, dat het volstrekt onjuist is om te beweren, dat een inwilliging van de eisen der Britse zeevarenden katastrofale gevolgen zou hebben gehad voor de Britse ekonomie. De reden daarvoor is dat de zeelieden daarvoor een te kleine groep vormen. Bovendien: toen enige tijd geleden de lonen der zeelieden ter sprake kwamen tijdens onderhandelingen tussen de scheepvaartmaatschappijen en de zeeliedenvakbond N.U.S. (National Union of Seamen) kwam er een overeenkomst uit de bus, die hierop neerkwam, dat deze sterk bij die van andere kategorieën achtergebleven lonen in drie fasen zouden worden opgetrokken. Niemand sprak toen van een dreigend gevaar voor het Britse ekonomisch leven, ofschoon in het parlement te Westminster het grote debat over de loon- en prijschaal al in volle gang was.

De direkte aanleiding tot de zeeliedenaktie is deze, dat de zeelieden niet hebben gekregen wat toen werd afgesproken en wat de ondernemers bereid waren om te geven. Dat heeft niet aan de bewuste ondernemers gelegen, maar aan het feit, dat nog voor de termijn verstreken was waarbinnen de drie achtereenvolgende loonkorrekties zouden worden verwezenlijkt, het zogenaamde "sociale kontrakt" in werking trad, waarvan Jack Jones, de leider van de grote transportarbeidersbond de eigenlijke architect is. Dat sociale kontrakt behelsde dat er geen grotere loonstijging zou zijn dan £ 6 per week. Met dat sociale kontrakt werd het eerder afgesloten kontrakt tussen de zeeliedenbond en de scheepvaartondernemers doorkruist. Onder de werking van het sociale kontrakt moest de derde loonronde voor de zeelieden komen te vervallen. Uitzonderingen, aldus het vakverbond T.U.C., konden niet worden toegestaan, want als ze zouden worden toegestaan, was het hek van de dam. Dan zouden ook andere groepen op uitzonderingen aandringen en dan zou de hele, op inflatiebestrijding gerichte loon- en prijspolitiek op losse schroeven komen te staan.

Bij het verzet tegen de verlangens van de zeeliedenbond speelde de T.U.C. de belangrijkste rol. De scheepvaartondernemers - de "Sunday Times" konstateerde het nadrukkelijk - hielden zich afzijdig. Wat de regering betreft: ook zij hield zich op de achtergrond. Dat vloeide hieruit voort, dat de Britse vakbeweging al jaren achtereen, al sinds de dagen van de konservatieve regering-Heath en haar beruchte Wet op de Industriële Verhou-

dingen, het kabinet ervan heeft trachten te overtuigen, dat iedere overheidsbemoeienis met de lonen nutteloos is en dat het aan de vakbeweging moet worden overgelaten de arbeiders in toom te houden. "Laat het aan ons over", riep destijds T.U.C.-leider Vic Feather minister-president Heath toe, die er niet aan wilde. Maar waarvoor Heath volkomen doof was, daaraan leent het - eerst door Wilson, nu door Callaghan geleide - Labourkabinet een gewillig oor. Gevolg: de verantwoordelijkheid voor het loonbeleid berust slechts zeer ten dele bij het ministerie voor werkgelegenheid en in veel sterker mate bij de T.U.C. Het sociale kontrakt is dusdanig opgezet, dat de T.U.C. - en n i e t de regering of het ondernemersdom - de waakhond is, die moet passen op de korrekte naleving ervan. Dat werd letterlijk net zo door de "Sunday Times" gezegd.

De National Union of Seamen hield vast aan de oorspronkelijke afspraken die vóór het in werking treden van het sociaal kontrakt waren gemaakt. Voor het geval die niet zouden worden nagekomen dreigde de bond met een algemene zeeliedenstaking, die dan beginnen zou op twaalf uur in de nacht van zaterdag 11 op zondag 12 september. Het tijdstip was met opzet zó gekozen omdat in de dagen die onmiddellijk aan die datum voorafgingen de Britse vakbeweging haar jaarlijks kongres in Brighton hield. Jim Slater en Joe Kenny van de zeeliedenbond spekulcerden er kennelijk op, dat er in de lagere regionen van de Britse vakbeweging veel begrip voor het standpunt van de zeelieden zou bestaan en dat er in dat kongres derhalve druk op de topleiding van de T.U.C. zou worden uitgeoefend om zich wat soepel op te stellen.

Aan de stakingsdreiging was wel het een en ander voorafgegaan. Eer de T.U.C. haar uiterste best deed om de leiders van de National Union of Seamen tot de orde te roepen, hadden deze op hun beurt een poging ondernomen om de eigen mensen in toom te houden. De meerderheid van het bondsbestuur was tegen aktie; enkele bestuursleden spraken zich voor een beperkte aktie uit. Nu luiden de statuten van de zeeliedenbond aldus dat voor een beperkte aktie géén overleg met de leden behoeft te worden gepleegd, voor een landelijke staking wél. De tegenstanders van iedere aktie stemden om die reden juist vóór een landelijke staking. Ze rekenden er op dat de meerderheid van de leden dat idee verwerpen zou. Maar hun berekening ging niet op. De leden stemden in meerderheid vóór een landelijke staking indien de TUC niet zou willen toegeven. En daarop poogden Slater c.s. het aldus te arrangeren, dat die T.U.C. met de stok achter de deur haar halsstarrige houding op het nippertje zou herzien.

De spekulatie mislukte. De T.U.C. beseftte dat toegeven aan de zeelieden nu zou betekenen dat in de naaste toekomst aan anderen zou moeten worden toegegeven. Wat zou er dan overblijven van haar verzekering, dat de regering dit soort zaken "maar beter aan haar kon overlaten"? Niets. Daarmee zou haar positie als bemiddelaar tussen kapitaal en arbeid ongeloofwaardig zijn geworden. Voor de T.U.C. ging het om méér dan loonbeleid en inflatiedreiging. Voor de T.U.C. ging het om het wezen van de vakbeweging zelf. Er wás voor de T.U.C. geen enkele stap terug. Om die reden werd in Brighton niet de T.U.C.-leiding onder druk gezet, maar werd er pressie uitgeoefend op de naar Brighton ontboden Slater. Hij kwam, berichtte een redakteur van de "Sunday Times", na een gesprek van vele uren als een zowat gebroken man tegen middernacht uit de hotelkamer van TUC-leider Len Murray. "Nooit in het verleden", zo schreef de "Sunday Times", "is er door de TUC op een vakbond zoveel aandrang uitgeoefend als in dit geval." Dat zegt wel

wat. Op een andere plaats schreef de "Sunday Times" dat Slater c.s. stuk liepen op de keihardste onderhandelaars die Engeland kent: de drie vakbewegingsleiders Scanlon, Jones en Murray, die de zeelieden de voet dwars zetten "in het nationale belang", d.w.z. in het belang, niet van het scheepvaartkapitaal, maar van het kapitaal in zijn geheel.

Op het allerlaatste moment gelastte de zeeliedenbond de aangekondigde staking af. Daarop kwam het in de havens van Lowestoft en Felixstowe tot "wilde" akties. Desondanks slaagden Slater, Kenny en Gordon Norris er in hun leden in het gareel te brengen. Dat kón doordat er niet van afstel maar van uitstel van de staking werd gesproken in afwachting van een eventueel kompromis.

=====

OVER HET ABSENTEÏSME ALS NIEUWE VORM VAN PROLETARISCHE AKTIE

Enige tijd geleden hebben wij in "Daad en Gedachte" aandacht geschonken aan een beschouwing van de Amerikaan John Zerzan, die aan de hand van uitgebreid feitenmateriaal poogde aan te tonen, dat de nauwe samenwerking tussen vakbeweging en ondernemersdom bij de Amerikaanse arbeiders tot een volstreekte onverschilligheid en afkeer van het vakbondswerk had gevoerd en daartegenover het aanzien had geschonken aan allerlei nieuwe vormen van verzet, tot welke hij in het bijzonder het absenteïsme rekende, dat volgens zijn schilderingen in de Verenigde Staten een dusdanige omvang heeft aangenomen, dat het door de ondernemers als een ernstig gevaar wordt beschouwd.

Herinneren wij het ons goed, dan hebben wij er toen al terloops op gewezen, dat dezelfde verschijnselen als in Amerika zich ook in Europa en ook in het bolsjewistische Rusland voordoen. Zo niet dan doen wij het bij deze. Er zijn in de loop van de laatste jaren niet weinig publikaties ook in Nederlandse kranten en tijdschriften verschenen waarin sociologen en andere wetenschappelijke dienaren van het kapitaal de omvang van het verschijnsel signaleerden en er hun ongerustheid over uitspraken. Het is ons bekend, dat het in Engeland al niet anders is gesteld en dat ook in Frankrijk het toenemend absenteïsme de verdedigers der bestaande orde met zorg vervult.

In het Franse tijdschrift "Spartacus" (dat alleen maar de naam gemeen heeft met het gelijknamige Nederlandse maandblad) is deze zomer een kritiek op de beschouwing van Zerzan verschenen, die de moeite loont er bij stil te staan. De schrijver van die kritiek heeft tegen de tekst van Zerzan een reeks van ernstige en soms minder ernstige bezwaren.

De kritikus zegt allereerst, dat Zerzan weliswaar een indrukwekkende reeks uitspraken aanvoert van vertegenwoordigers van de Amerikaanse heersende klasse en van het Amerikaanse ondernemersdom, die stuk voor stuk onder de indruk van het absenteïsme zijn geraakt en er een groot gevaar in zien, maar dat hij (de kritikus) van zijn kant daarvan niet erg onder de indruk is geraakt. Hij noemt deze opsomming van uitspraken van bedrijfsleiders, sociologen, ekonomen en managers "een academische manier om het

vraagstuk te benaderen" en zegt vervolgens, dat al deze uitspraken bij elkaar hem nog maar bitter weinig leren omtrent de geest die de Amerikaanse arbeider vervult en omtrent datgene wat hij in zijn hoofd heeft en wat hij van het absenteïsme denkt.

In de tweede plaats konstateert de kritikus, dat het absenteïsme en de sabotage op het ogenblik in bepaalde "linkse" milieus ijverig besproken worden en als nieuwe vormen van strijd worden beschouwd, maar dat ze in feite helemaal niet zo nieuw zijn. Hij licht die stelling dan vervolgens toe door er uitvoerig aan te herinneren hoe bijvoorbeeld de sabotage, waarvan in de tekst van Zerzan slechts terloops sprake is, in de beginperiode van de proletarische strijd een grote en belangrijke rol heeft gespeeld.

In de derde plaats wijst de kritikus er met klem op dat het absenteïsme alleen maar een grote vlucht heeft genomen als gevolg van het huidige systeem van sociale zekerheid en door de bestaande sociale wetgeving. Die sociale verzekering, zoals alle moderne industriestaten die thans kennen en die min of meer beschouwd kan worden als een verzekering tegen de klassenstrijd, is slechts mogelijk zolang het kapitalistisch bedrijfsleven floreert en er derhalve voor de sociale uitkeringen geld beschikbaar is. Wanneer het kapitalisme - zoals thans - economische moeilijkheden doormaakt, wordt de handhaving van de sociale zekerheid twijfelachtig. In diverse landen staat zij al ter discussie. Wordt ze in sterke mate afgebroken, dan is het ook meteen met het absenteïsme gedaan.

In de vierde plaats zegt de kritikus dat naar zijn overtuiging het absenteïsme wel nadeel aan de kapitalistische produktie berokkent, maar dat het bedrijfsleven er toch allerm minst een gevaar in ziet. Integendeel: naar zijn mening prefereert de ondernemer 't absenteïsme boven een direkte konfrontatie met de arbeidersklasse, omdat het absenteïsme geen kollektieve strijdvorm is. Eenmaal absent is de arbeider een volstrekt geïsoleerd individu geworden, wat geenszins het geval is zolang hij in het bedrijf vertoeft, hetzij tijdens het werk, hetzij tijdens een bezetting.

Het absenteïsme, aldus de hier aan het woord zijnde kritikus, is niet zozeer een nieuwe strijdvorm dan wel een teken van zwakte van de arbeidersklasse, een teken daarvan dat zij niet in staat is zich op een "bewuste" wijze kollektief tegen het kapitalisme te verzetten. En hij merkt tenslotte op, dat voor zover het absenteïsme omschreven wordt als een "weigering arbeid te verrichten" er verwarring wordt geschapen omdat onvoldoende onderscheid wordt gemaakt tussen de loonarbeid en de arbeid, die toch ook in een andere samenleving dan de huidige zal moeten worden verricht.

Wij hebben de behoefte bij al deze punten van kritiek een paar kanttekeningen te plaatsen. Wanneer er gezegd wordt, dat alle uitspraken van intellectuele vertegenwoordigers van het Amerikaanse kapitalisme bij elkaar nog niets leren omtrent datgene wat de arbeider denkt, dan wordt er naar onze overtuiging aan voorbijgezien, dat het laatste er voor de betekenis van het absenteïsme niet zoveel toe doet. De kritikus die wij hier op het oog hebben schijnt de opvatting te huldigen, dat de Amerikaanse arbeider zélf aan het absenteïsme lang niet die betekenis hecht die het ondernemersdom er aan hecht en die ook John Zerzan er aan hecht en dat dáár de reden ligt dat Zerzan eigenlijk alleen maar uitspraken uit het andere kamp kan aanvoeren. Daar zou - menen wij - die kritikus best eens gelijk aan kunnen hebben. Maar, zo voegen wij daar onmiddellijk aan toe, wat zou dat? De betekenis van een strijd wordt niet bepaald door wat de arbeiders ervan denken, niet door wat zij er zich van voorstellen. Dat arbeiders hun eigen

daden soms totaal anders beoordelen dan de heersende klasse, wil niet persé zeggen dat de heersende klasse die daden fout beoordeelt. Meestal is het omgekeerde het geval. De heersende klasse heeft in het algemeen een bijzonder fijne neus voor wat voor haar gevaarlijk is.

We kunnen dat gemakkelijk aan de hand van twee voorbeelden illustreren. De Amsterdamse trammannen, die in april 1955 een "wilde" staking begonnen hadden er zelf geen idee van hoezeer hun zelfstandige aktie door het feit dat ze zelfstandig was de grondslagen van de burgerlijke orde aantastte. De rechtsgeleerde mr. Ensing, die voor het scheidsgerecht de belangen van hun tegenpartij behartigde, had dat wel. Hij sprak van een "revolutie". Had mr. Ensing ongelijk, omdat de arbeiders het anders zagen?

Tweede voorbeeld: de bouwvakarbeiders uit de toenmalige Stalinallee in Oost-Berlijn wilden alleen maar de "verlaging van de normen". In feite was hun aktie een opstand tegen het regiem, die dit deed wankelen en zou hebben weggevaagd indien de Russen niet te hulp waren gesnel om het kapitalisme in Oost-Duitsland te redden. Veranderde het verkeerde inzicht van de bouwvakkers iets aan de werkelijke betekenis van hun optreden?

Wij hebben de sterke indruk, dat de kritikus van Zernan alleen maar dan van "nieuwe strijdvormen" sprake acht, wanneer het gaat om iets waarvan de arbeiders zich bewust zijn. Vandaar bijvoorbeeld ook zijn opmerking dat het absenteïsme niet een "bewust" kollektief verzet is. Naar onze opvatting doet het er niets of weinig toe waarvan de arbeiders zich "bewust" zijn. Waar het op aan komt is, wat hun strijd werkelijk voorstelt en niet wat zij denken dat hij voorstelt. Als deze kritikus ontkennen wil, dat om de redenen die hij opsomt het absenteïsme een gevaar voor de bestaande orde is, dan moeten wij hem er op wijzen, dat hij in elk geval niet ontkennen kan dat de verdedigers van die orde het als een gevaar zien. Dát is het punt.

De verwijzing naar de beginperiode van de arbeidersbeweging, waarin bepaalde, thans toegepaste strijdmethoden ook al werden gehanteerd, komt ons niet bepaald zinnig voor. De opmerking slaat natuurlijk vooral op de sabotage. Welnu, hij schijnt niet te hebben opgemerkt, dat er destijds van een geheel andere sabotage sprake was dan nu het geval is. Destijds werden de machines stukgeslagen, de fabrieken vernield. Nu niet. De sabotage van vandaag is geen sabotage van de produktiemiddelen, maar een sabotage van de produktie. Als hij met zijn opmerkingen over sabotage tegelijk aan anderen verwijt dat zij onvoldoende op de hoogte zijn met de geschiedenis van de arbeidersbeweging of van de klassenstrijd dan slaat dat verwijt op hem zelf terug. Hij is blijkbaar onvoldoende op de hoogte van hetgeen er zich in de bedrijven afspeelt en scheert daardoor oude en nieuwe vormen van sabotage over een en dezelfde kam.

Wat de kritikus opmerkt over het verband tussen het absenteïsme en de huidige sociale zekerheid, lijkt ons het interessantste bezwaar dat hij ontwikkelt. Wat hij opmerkt is, min of meer, een vanzelfsprekendheid. Inderdaad: met de afbraak der sociale verzekering zou de omvang van het absenteïsme wel eens aanzienlijk kunnen inschrompelen. Dat zou dodelijk zijn voor de opvatting, dat het kapitalisme door middel van het absenteïsme ten val gebracht zal worden. Voor zover wij hem begrepen hebben heeft John Zernan die opvatting niet verkondigd, noch hebben wij haar door anderen horen verkondigen, die zijn uiteenzettingen interessant vonden. Wat John Zernan beoogde te laten zien, naar onze mening, was dit, dat arbeiders, die ervaren hebben, dat de vakbeweging een instrument van het kapitalisme is, van-

uit hun proletarische situatie andere wegen vinden om zich tegen het kapitalisme te verzetten, zelfs dan wanneer dat onbewust gebeurt. Zou de mogelijkheid van het absenteïsme ook verdwijnen dan zullen de arbeiders weer andere wegen vinden hun onlustgevoelens te uiten of te strijden. Dáár gaat het om.

Wanneer de kritikus de betekenis van het absenteïsme niet hoog aanslaat omdat het daarbij om een *i n d i v i d u e l e* aktie zou gaan, dan moeten wij opmerken, dat het in de praktijk, zowel in de praktijk van de klassenstrijd als in de praktijk van het dagelijks leven, niet zo gemakkelijk valt om tussen individuele en kollektieve aktie te onderscheiden. In elk geval, het verschil daartussen zit hem niet in de *s o o r t* van de aktie (absenteïsme of iets anders), zoals de kritikus schijnt te veronderstellen, maar enkel en alleen in het aantal der gevallen.

Wanneer iemand die bang is op de vlucht slaat, dan is dat een zuiver individuele reaktie. Wanneer iemand wegtrekt uit een stad omdat er een aardbeving dreigt, dan is dat een individuele daad. Als de hele bevolking wegtrekt, gelijk onlangs nog in Noord-Italië gebeurde, dan spreekt men van een kollektieve vlucht. Het is het aantal wegtrekkenden dat de vlucht kollektief maakt en zo is 't met het absenteïsme ook. Om het anders te formuleren: het is dan de kwantiteit die de kwaliteit doet omslaan. Over één arbeider die absent is maakt het kapitaal zich geen zorgen; over vele duizenden wél.

Maar al die arbeiders die thuis zitten, die kunnen het kapitalisme toch niet ten val brengen?, roept de kritikus uit. Wie zegt dat dan?, vragen wij. Dacht onze kritikus dat de arbeiders zich daarom ziek melden? Indien één ding vast staat dan is het wel dit, dat zij zich daarover het hoofd niet breken. Zij gaan niet naar huis om het kapitalisme ziek te maken of dodelijk ziek te maken, zij gaan naar huis, omdat zij ziek zijn van het kapitalisme. Juist, zal onze kritikus uitroepen, en juist daarom zie ik in dat absenteïsme niet zoveel heil. Ik geloof alleen in de "bewuste" kollektieve, tegen het kapitalisme als systeem gerichte aktie". Ons bezwaar tegen een dergelijke opvatting of wens is, dat zulk soort akties in de praktijk niet of nauwelijks bestaan. De arbeiders piekeren niet over de "kollektieve omverwerping van het kapitalisme". Arbeiders voeren de loonstrijd niet om een andere maatschappijvorm te verwezenlijken, maar om meer loon te krijgen. Niettemin zal een andere maatschappijvorm het uiteindelijk gevolg van de loonsrijd zijn. Voor het absenteïsme geldt zo niet hetzelfde dan toch iets dergelijks. Zo de absenten de buik vol hebben van de situatie waarmee het kapitalisme hen dagelijks konfronteert, het kapitalisme heeft pijn aan hun reaktie, die mogelijk allerminst als een "nieuwe strijdvorm" wordt opgezet, maar die tot een nieuwe strijdvorm wordt. Daarvoor vraagt John Zernan de aandacht. Het lijkt ons wel wat dwaas, dat hij niet zou mogen wijzen op de betekenis van de algemene onvrede met de loonarbeid, alleen uit deze overweging, dat er in een andere samenleving een ander soort arbeid wordt verricht. En toch, daarop komt zijn laatste argument neer. Tegenover de "weigering van te arbeiden" stelt hij de betekenis van de "strijd voor het recht op luiheid". Maar is het bij de luiheid ook niet een kwestie van kwantiteit om "gepaste luiheid" in "ongepaste" werkschuwheid te doen omslaan? Wij kunnen de bewuste kritikus niet op zijn weg volgen. We zijn erg belangstellend naar eventuele reakties van anderen op de hier aangesneden problemen.

=====

E E N V R I J D A G I N P O L E N

De vrijdag waarom het hier gaat viel op de 25ste juni 1976. De dag tevoren had de Poolse minister-president Jaroszewicz het Poolse parlement een communiqué verstrekt over de economische situatie. Hij kondigde daarmee een nieuwe politiek aan. Het ging er om, zo zei hij, de prijzen in overeenstemming te brengen met "de waarheid". Vijf jaar lang, dat wil zeggen sinds de gebeurtenissen van december 1970 en januari 1971, waren deze prijzen geblokkeerd geweest. Aan de Poolse arbeiders die toentertijd vooral in de havens langs de Oostzee, maar ook in grote industriesteden, zoals bijvoorbeeld Lodz, blijk hadden gegeven van een strijdlust die het regime aan het wankelen bracht, had Gierek beloofd aan die prijzen niet te zullen tornen. Dwingende economische redenen noopten het regime op de toen gemaakte afspraak terug te komen.

Dat de zeer aanzienlijke prijsverhogingen die de regering noodzakelijk achtte een bittere pil zouden vormen, die maar uiterst moeilijk zou worden geslikt, was de regering duidelijk. De economische moeilijkheden waarin Polen verkeerde echter, lieten haar geen enkele keus. Zij rekende er op dat de partij er in zou slagen in een reeks van bedrijfsbijeenkomsten en met de nodige gewiektheid de arbeiders van de onvermijdelijkheid van de nieuwe economische politiek te overtuigen.

Het pakte anders uit. Op hetzelfde moment, dat Jaroszewicz zich tot het parlement, tot de Sejm, richtte, werden ook de voorbereidingen voor de personeelsvergaderingen in de bedrijven getroffen. Nog vóór ze officieel waren aangekondigd gingen hier en daar al de eerste groepen arbeiders in staking. Het was het begin van een grootscheepse stakingsbeweging die weldra als een reusachtige vloedgolf over het gehele land spoelde. De vergaderingen met de arbeiders, waaraan volgens de plannen een zekere rol was toegedacht, werden vervolgens inderdaad van niet te onderschatten betekenis, maar een geheel andere betekenis dan de partijchefs en de politici hadden voorzien.

In de eerste plaats droegen zij van meet af aan een ander karakter dan partij en regering ze hadden toegedacht. Er waren niet weinig fabrieken waar het personeel niet wachtte op een vergaderoproep van boven af, maar waar het geheel spontaan, uit eigen beweging samenstroomde. Hoe het daarbij toeging blijkt onder andere uit ons ter beschikking staande informatie omtrent gebeurtenissen die zich afspeelden op de scheepswerven van Gdansk, die ook vijf jaar tevoren het toneel hadden gevormd van fel verzet van de kant van de arbeidende klasse 1). Een Poolse werfarbeider heeft het volgende verteld:

"Tegen 9 uur 's morgens (op de bewuste vrijdag dus - redactie D & G) stroomden de arbeiders naar het direktiegebouw, waarvoor de directeur ons al op stond te wachten. Hij verklaarde ons dat iedereen aanstonds de gelegenheid zou krijgen om te zeggen wat hij wilde, maar dat er eerst nog even luidsprekers dienden

1) Deze informatie, evenals alle overige die voor dit artikel zijn gebruikt of daarin geciteerd, zijn verzameld door Franse kameraden en ons ter beschikking gesteld.

te worden geïnstalleerd. Van de tijd die daarmee was gemoeid profiteerde hij om ijlings het distriktsbureau van de partij te waarschuwen. 't Gevolg was dat de partijbonzen ijlings ter plaatse verschenen: eerste secretaris Fiszbach, onderprefekt Marianski en de plaatselijke vakverenigingsbestuurder Borosniewicz.

Fiszbach begon zijn toespraak tot de arbeiders met het woord "Kameraden". Hij werd onmiddellijk door de menigte in de rede gevallen: "Wij zijn jouw kameraden niet... jouw kameraden dat zijn de bureaurokraten...."

De directeur kwam daarop tussenbeide en verzocht de arbeiders terug te keren naar hun arbeidsplaatsen om dáár, werkplaats voor werkplaats de regeringsmaatregelen te bespreken. De arbeiders brulden terug, dat zij diskussiëren wilden op de plaats waar zij zich op dat moment bevonden.

Opnieuw namen toen de partijfunktionarissen het woord. Zij vertelden, dat de prijsverhoging er alleen maar op was gericht om meer deviezen te verkrijgen via de bezoekende buitenlandse toeristen. De arbeiders riepen: "Als dat zo is, moet zo'n prijsverhoging vergezeld gaan van een loonsverhoging."

De arbeiders eisten dat nog voor 7 uur 's morgens de volgende dag Gierak of Jaroszewicz zouden verschijnen. De bonzen antwoordden, dat ze dat niet garanderen konden, maar dat er in elk geval een "hoge" hen te woord zou staan.

Na enkele opmerkingen van de directeur barstte van de kant van de arbeiders felle kritiek los. Een van de arbeiders legde uit dat de vorige loonsverhoging nauwelijks iets had voorgesteld. Op een vraag hoeveel hij wel verdiende, moest de directeur toegeven dat het aanzienlijk meer was dan de arbeiders in hun loonzakje kregen, maar - zo voegde hij er aan toe - ik werk dan ook tot zeven uur 's avonds. "Jawel, maar thuis", was het commentaar van de werf arbeiders.

Een andere arbeider riep: "Ons uurloon is 7 zloty, dat van de Amerikaanse arbeiders is 7 dollar."

Een jonge lasser betoogde via de mikrofoon: "Om in ons onderhoud te kunnen voorzien moeten wij maandelijks 300 uur werken. Onze vaders streden voor een 8-urige werkdag. Die van ons is 12 uur..."

Een andere arbeider maakte zijn borst bloot en riep: "Het kan me niet schelen of er op ons geschoten zal worden. Onze toestand is gewoon onverdraaglijk."

Daarop sprak de vakbondsman. Hij zei, dat hij een van ons was, dat hij óók werf arbeider was geweest. Hij werd uitgefloten en de spanning steeg tot het kookpunt. De arbeiders riepen: "Er wordt hier zogenaamd de gelegenheid gegeven tot discussie. Maar wat heeft het dan te betekenen dat er boven onze hoofden een helikopter cirkelt?"

De discussies duurden tot één uur 's middags. Toen besloten de arbeiders tot een algemene staking...."

De scheepswerven van Gdansk en Gdynia waren in december 1970 het centrum van het arbeidersverzet geweest. Ditmaal nam de aktie van de werkende klasse in Polen tegen de prijsverhoging in het binnenland veel heftiger

vormen aan dan langs de kust. Een van de steden waar het verzet het allerhoogst oplaaide, was Urus, een industriestadje van 32.000 inwoners op 10 km ten zuidwesten van Warschau gelegen. In het voorste gelid streden de arbeiders van de aldaar gevestigde tractorfabriek. Reeds in de nacht van donderdag 24 op vrijdag 25 juni legde de nachtploeg de arbeid neer. Toen van die nachtploeg deel uitmakende partijleden weigerden aan de staking mee te doen, werden zij er toe gedwongen. Andere arbeiders brachten de door hen bediende machines tot stilstand.

Het waren ook de arbeiders van de tractorfabriek in Urus die de belangrijke spoorverbinding van Warschau naar het westen onbruikbaar maakten door de rails op te breken. De vijftienduizend arbeiders van de automobielfabrieken te Zeran, een ander voorstadje van Warschau, deden hetzelfde met een andere spoorlijn. Urus werd daarop omsingeld door militairen, die het echter niet waagden het stadje binnen te rukken, dat door de arbeidersbevolking min of meer in staat van verdediging was gebracht.

Het allerfelst evenwel werd er op vrijdag 25 juni gestreden in het op 180 km ten zuiden van Warschau gelegen Radom. Daar nam het verzet van de arbeiders het karakter van de volslagen opstand aan. Een getuige heeft het volgende over de gang van zaken verteld:

"In de morgen van vrijdag 25 juni brak in alle bedrijven in Radom een staking uit. De woedende arbeiders van de wapenfabriek Walter wilden zich meteen al van hun eigen produkten voorzien, maar moesten konstateren, dat de voorraadmagazijnen uit voorzorg waren leeggehaald. Daarop stroomden zij tegen 9 uur de straat op. Het personeel van alle overige plaatselijke fabrieken sloot zich bij hen aan.

De stoet marcheerde naar het plaatselijk partijbureau. Eerste secretaris Prokopiuk weigerde naar buiten te komen. Zijn assistent Adamczyk vertoonde zich wél, maar alleen maar om te zeggen, dat hij niet van plan was om de menigte toe te spreken. Dat wekte zoveel woede, dat hij zijn houding haastig veranderde en zich bereid verklaarde een delegatie van de arbeiders te ontvangen. Een arbeidersvrouw, die van een kind vergezeld was, verzetten zich tegen dat voorstel omdat dan de leden van zo'n delegatie later wel eens gearresteerd zouden kunnen worden. En daarop begon ze zelf, buiten het gebouw en voor het front van de massa te spreken. Ze zei, dat ze nauwelijks in staat was het kind behoorlijk te verzorgen van hetgeen ze verdiende en dat ze wel eens zou willen weten, wat of hij Adamczyk eigenlijk verdiende.

Toen Adamczyk een sarkastische opmerking maakte wierp de woedende vrouw zich op hem. Een andere arbeider wees op zijn werkpak, zei, dat hij maar één zo'n pak per jaar kreeg en vroeg wat of het kostuum van Adamczyk wel kostte. Toen Adamczyk zweeg gaf de arbeider zelf maar antwoord op z'n vraag: "Zo in de zes mille zloty". "Uittrekken", brulde de menigte. Even later stond Adamczyk in z'n onderkleren. Hij vluchtte haastig het gebouw in terwijl de arbeiders hem met stenen bekogelden.

Het partijbureau werd daarop door de massa belegerd. De deur werd geforceerd en de ruiten werden ingegooid. Het eerste gebeurde door hem met een tractor open te rammen. Even later vloog het meubilair op straat. Het pand werd bovendien in brand gestoken

en twee verdiepingen ervan brandden geheel uit. Op de overblijfselen werd de leuze gekalkt: "Weg met de partij van de verraders". In de nabijgelegen straten werden vuurtjes gestookt: de arbeiders verbrandden er hun lidmaatschapskaarten.

Er werden ook politieauto's in brand gestoken en militaire voertuigen. Een politieman verbrandde levend; hij kon niet meer tijdig uit zijn wagen komen. Een andere politieman werd door de woedende menigte tot aan de rand van de stad achtervolgd en daar afgeranseld met zijn eigen gummistok. Vervolgens maakte de opstand zich meester van de hele stad. Tegen het middaguur waren er in Radom verscheidene tientallen barrikades. Brandweerauto's die het partijgebouw wilden gaan blussen werden tegengehouden en als barrikade gebruikt. De massa veroverde een opslagplaats van olie en benzine en gebruikte de buitgemaakte brandstof om tal van officiële gebouwen in vlam te zetten.

Er Patrouilleerden heel wat militairen, die niet ingrepen. De autoriteiten organiseerden een luchtbrug om andere militaire eenheden aan te voeren. Spoedig werden zij tegen het opstandige Radom ingezet: stootbrigades, uitgerust met granaten en traangas. De granaten waren een soort van brandbommen waarmee de ordehandhavers de arbeiderswijken en arbeiderswoningen bestookten. Helikopters cirkelen boven de stad. Er zijn zoveel gewonden dat de ziekenhuizen ze op een gegeven moment niet meer kunnen opnemen. Heel de dag houden de arbeiders stand. Pas tegen elf uur des avonds moeten zij wijken voor de militaire overmacht..."

In één woord: Polen beleefde op de 25ste juni een vrijdag waarop niemand zich illusies kon maken over het ware karakter van het heersende regime. De heersende klasse van haar kant maakte zich geen illusie over de kracht van het arbeidersverzet, ook al was zij er dan in geslaagd het te bedwingen. Nog op dezelfde 25ste juni, vroeg in de avond kondigde Jaroszewicz voor de radio aan, dat de prijsverhogingen voorlopig waren ingetrokken. De orde mocht zijn hersteld, de arbeiders hadden de slag gewonnen.

=====

TEXTIELARBEIDSTERS

BELEGEREN PATROON

Dezer dagen maakte het Franse dagblad "Le Monde" melding van een merkwaardige aktie van de arbeiders van een textielfabriek in de nabijheid van Mulhouse. Opgeschrikt door het bericht, dat het bedrijf waar zij werkten met sluiting werd bedreigd, besloten zij zich te weer te stellen ter verdediging van hun arbeidsplaatsen. De methode die zij hanteerden was die van de bezetting

maar zij bezetten ditmaal niet de fabriek maar... de riante villa van de directeur-eigenaar of liever gezegd de tuin ervan.

Om de direkteurswoning legden de woedende vrouwen een kordon op zodanige wijze, dat de bewoners het huis niet meer verlaten konden en zij verklaarden hier eerder weg te gaan dan nadat de patroon toezeggingen had gedaan waardoor de sluiting van het bedrijf voorkomen zou kunnen worden.

Volgens de arbeidsters was de dreigende debacle uitsluitend aan

een verkeerd beleid van de patroon te wijten. De fabriek zou kunnen worden gered indien er voor een bepaald bedrag aan investeringen werd gedaan. De patroon had te kennen gegeven, dat hij niet over die middelen beschikte.

"Wel waar", zeiden de arbeiders. "Er is te weinig gemoderniseerd omdat de patroon alle winst gebruikt heeft voor zijn lieghebberij. Hij houdt er een privé-museum van ouderwetse automobielen op na. Daar zit méér geld in dan thans nodig is om het bedrijf te saneren.

Laat hij dat museum verkopen, dan kan de fabriek doordraaien. Maar dat wil hij niet. Zijn partikuliere genoegens vindt hij belangrijker dan ons bestaan. Wat hém betreft kunnen wij tegronde gaan...."

Maar ja, de partikuliere eigendom is heilig en "heilig" zijn dus zowel de tuin van de patroon alsook zijn museum. En hij kan investeren in zijn bedrijf, maar het ook laten als hij wil. En dus is de politie gekomen om de arbeiders uit de tuin van het belegerde huis te jagen....

=====

H A N D I N H A N D T E G E N D E A R B E I D E R S

Bij de uitgeverij "Association" in Hamburg is twee jaar geleden een boek verschenen dat een bepaalde periode uit de geschiedenis van de Duitse vakbeweging schildert. Het behandelt een tijdvak, dat al onder de republiek van Weimar een aanvang neemt en dat zo ongeveer in de jaren 1946/47 wordt afgesloten. Wat men daarbinnen waar kan nemen zijn pogingen om in Duitsland tot een "eenheidsvakbeweging" te komen, pogingen die om diverse redenen met een volledige mislukking eindigen.

Het boek, dat wij eerst dezer dagen onder ogen kregen, is voor ons om twee redenen interessant. In de eerste plaats omdat uit de overstelpende hoeveelheid feitenmateriaal die er in is verwerkt duidelijk wordt, dat het eenheidsstreven allerm minst beoogde tegenover de macht van het kapitaal de gecentraliseerde macht van de arbeiders te stellen. Integendeel: het ging er om via een eenheidsorganisatie de arbeiders nog vaster aan het kapitaal te binden. Daaraan ontleent het boek dan ook de titel die hierboven staat: "Hand in Hand gegen die Arbeiter" 1). Wij beschouwen die titel als een kostelijke vondst. Het is een titel, die men boven iedere geschiedenis van welke vakbeweging ook in onverschillig welke periode zou kunnen plaatsen.

Belangwekkend vinden wij het boek in de tweede plaats doordat de auteur, Jürgen Klein, de tweede uitgave 2) die ons ter beschikking staat vergezeld heeft doen gaan van een aantal "opmerkingen vooraf" waarbij hij zijn eigen werk aan een kritiek onderwerpt. Hij zegt daarin, dat er weliswaar aan het slot van zijn studie nadrukkelijk op wordt gewezen, dat alles

1) Jürgen Klein, "Bürgerliche Demokraten oder christliche, socialdemokratische und kommunistische Gewerkschaftler HAND IN HAND GEGEN DIE ARBEITER", Hamburg 1974, 436 blz. DM. 18.-.

2) De Hamburgse uitgave is de tweede. De eerste druk verscheen bij een andere uitgeverij en kostte maar liefst DM. 62.-.

wat met de mogelijke vorming van een eenheidsvakbeweging samenhang zich uitsluitend afspeelde op hoog leidersniveau, maar dat met die even juiste als simpele vaststelling dát wat hij zelf als 'n groot gebrek van zijn arbeid acht toch onvoldoende uit de weg wordt geruimd.

Te weinig, zo zegt hij zelf, wordt er aandacht aan besteed, dat het optreden van de vakbewegingsleiders met het optreden van de arbeiders totaal niets te maken heeft; te weinig blijkt, dat de werkelijke klassenstrijd niet past in het concept van de vakbonds bureauekraten, dat zij er geen enkel begrip voor opbrengen en dat de arbeiders alleen en op geheel andere wijze strijden. Hij constateert in die "opmerkingen vooraf" ook, dat in het boek nauwelijks iets wordt gezegd over het wezen van de vakbeweging, zodat de - foutieve - indruk kan ontstaan, dat men haar zou kunnen veranderen door de goede leiders aan haar top te plaatsen. Hij wijst er bovendien op, dat iemand die over de vakbeweging schrijft welbeschouwd niet een stuk "geschiedenis van de arbeidersbeweging" behandelt, maar een stuk geschiedenis van de burgerlijke democratie omdat de vakbeweging een deel van de burgerlijke, d.w.z. van de kapitalistische maatschappij vormt, ten behoeve van welke maatschappij de vakbeweging een uiterst belangrijke functie vervult.

Deze kritische opmerkingen van de schrijver bewijzen hoezeer hij - en wel als gevolg van een discussie, naar hij zelf vertelt - na de voltooiing van zijn boek zijn oordeel over de vakbeweging nog heeft verdiept en herzien. Wij zijn het, het zal onze lezers niet verwonderen, met zijn kritische opmerkingen volledig eens. Dat hij desondanks in zijn boek laat zien, dat het optreden van de Duitse vakbonden, zowel de sociaaldemokratische of de christelijke, als de bolsjewistische, geen kwestie van "verraad" aan de zaak van de arbeiders is, maar de uitkomst van een proces, dat met het werk van de vakbeweging als zodanig is verbonden, toont alleen maar aan in welk een mate hij reeds de b i j z o n d e r e details aandraagt, waaruit hij eerst later a l g e m e n e konklusies heeft getrokken. Die details, het blote feitenmateriaal met andere woorden, verlenen aan zijn boek grote betekenis. Aan hen die Duits kunnen lezen zij het dan ook aanbevelen, al moet daaraan in één adem worden toegevoegd, dat het helaas in een erg academische stijl geschreven is, gevolg ongetwijfeld daarvan, dat het bedoeld was als een universitair proefschrift.

=====